

ÀLVAR CAIXAL

Les llavors del silenci

Edicions 62

Barcelona

Aquesta obra ha estat guardonada amb el Premi BBVA Sant Joan 2013 de literatura catalana, dotat per la Fundació Antiques Caixes Catalanes i BBVA i atorgat per un jurat compost per Ada Castells, Jordi Coca, Pere Gimferrer, Giuseppe Grilli i Joan Carles Sunyer.

El Premi Sant Joan neix el 1981, convocat per Caixa Sabadell. Obert inicialment a la novella, des de 1993 accepta totes les modalitats de la prosa literària. Amb independència de modes literàries i sense imperatius comercials, un jurat de plena solvència i rigor ha anat decidint, any rere any, un palmarès amb els millors autors de la literatura catalana i amb unes obres que han fet història. El resultat és un premi de renovada vitalitat, obert a la pluralitat de gèneres i amb una dotació de primera línia.

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats.

Primera edició: octubre del 2013

© Àlvar Caixal, 2013

© d'aquesta edició: Edicions 62, s. a.,
c. Pedro i Pons, 9-11, 08034 Barcelona
info@edicions62.cat
www.edicions62.cat

Fotocompost a Víctor Igual, s. l.,
Aragó 390, 08013 Barcelona
Imprès a: Egedsa
DIPÒSIT LEGAL: B.22.057-2013
ISBN: 978-84-297-7179-4

A les meves filles, Aina i Berta

Si bé la forma desapareix, la seva arrel és eterna.

JALAL-AL-DIN MUHAMMAD RUMI

HIVERN DEL 2002

El vent que baixava de les muntanyes escampava per la vall olors de falgueres i de mel, perfums de flors salvatges, essències velles que es fusionaven, un punt agosarades, amb la flaire tendra de les magnòlies del jardí. El temps començava a canviar. Cap a l'horitzó, uns quants núvols es despenjaven dels turons i perduraven un instant, immòbils, fins que un estol de petits ocells n'agitava les formes.

L'Emma Tavistock capcinejava asseguda en una butaca folrada de pell al menjador de casa seva, una sòlida construcció de dues plantes bastida als afores de Shipton-under-Wychwood, un petit poble de la regió de Cotswold, al sud-oest d'Anglaterra. Era una dona d'uns setanta anys i d'una mala salut evident, que es movia amb extrema fragilitat, però que mantenia als llavis, impertorbable, la silueta enigmàtica d'un petit somriure. Queien les primeres gotes de pluja, cada cop més gruixudes i seguides, que s'escolaven lentament entre capes d'argila vermella, molt a prop de la soca del roure que dominava el jardí. A sota terra, les arrels prenién formes capricioses en l'afany d'amarar-se de l'aigua fresca que també vessava a raig de les esquerdes del vell estany rodó. La tia Madeleine creia que els capil·lars de l'arbre s'estenién més enllà de la tanca de pedra, que s'allunyaven milers de quilòmetres de la

casa per camins ocults que mai ningú no havia vist, que travessaven les fronteres a l'atzar, i treien el cap a l'altre costat del mar per atreure i compartir tots els somnis d'en Frank.

Plovia, i la boira que emergia del riu es feia cada vegada més i més densa, tornava imprecís el perfil de la tanca de pedra que delimitava el jardí de la casa, un petit mur irregular cobert d'heura i rosers enfiladissos. La senyora Tavistock solia contemplar-lo mentre esperava, com cada vespre entre setmana, que arribés la seva neboda Lucy per preparar-li el sopar i acompanyar-la al llit. Sostenia a les mans un plec de fulls i sobres de paper que es confonien amb el rebrec pàl·lid de la seva pell. A vegades, si se les mirava gaire estona, les mans es difuminaven; i també els braços i les cames es tornaven transparents, i el pit, i el coll i el cap, tota ella s'acabava volatilitzant. I al final, al damunt del seient buit, només hi quedaven les cartes de la tia Madeleine, però tan sols un instant, perquè també les lletres que havien escrit en Frank o la Montserrat s'esfumaven a poc a poc, d'una en una, escampades per una ràfega de vent. Va repenjar el cap enrere i va tancar els ulls, però no pas perquè els sentís vulnerables a la llum, sinó més aviat per contenir les llàgrimes. Per la finestra s'escolava una claror cendrosa, humida i pesant. Sovint, en aquella hora se li entelaven l'enteniment i els sentits. Aleshores, veia la tia Madeleine travessar el portal de ferro forjat de la tanca del jardí, i caminar amb l'aire tràgic que li embellia el rostre i el posat, i com, abans de colpejar el picador de llautó de la porta, s'aturava un moment per mirar-se el feix de llum que brollava, reconfortant, des

d'una de les finestres del primer pis de la casa. En silenci, tota coqueta, s'adobava amb un gest tremolós que pretenia dissimular la gavardina grisa i vella que duia posada, el capell blanc que li cobria els cabells rossos i la bossa de mà violada que li penjava de l'avantbraç. La senyora Tavistock somreia; li agradava reveure la seva tia avançant pel camí de grava menuda del jardí i tornar a percebre, com aquella tarda d'estiu en què va arribar tota sola d'Edimburg, l'alenada fresca i intemporal que desprenia.

L'ombra elegant de la tia Madeleine es projectava des de la llunyana atmosfera d'aquell dia, viatjava a la velocitat de la llum i s'escampava per tota la casa, penetrant arreu, envaint tots els racons. Seia en una cadira de la sala i recordava, una altra vegada, les desventures d'en Frank, el seu promès, que havia desaparegut a finals de març del 1938 arran de la desfeta republicana al front d'Aragó, durant la Guerra Civil. Alguns companys del batalló britànic, capturats aquells mateixos dies i alliberats uns quants mesos més tard, asseguraven que l'havien vist, primer tancat amb altres brigadistes en una església abandonada d'Alcanyís, amb el grup de James Rutherford, i, més tard, als calabossos d'una caserna militar a Saragossa, on els havien traslladat per interrogar-los.

La senyora Tavistock es va mirar amb el cor encongit les mans llargues i nuoses que havia heretat de la seva tia, i va continuar esperant. S'havia passat la vida esperant.

La tia Madeleine explicava que, tot i ser òrfena de mare des dels dotze anys i haver hagut de fer-se càrrec de la casa, dels seus germans petits i del pare, un obrer del sector del metall que passava més estones a casa, sense feina,

que no pas ocupat fent de fonedor a les drassanes d'Edimburg, hi va haver un temps en què es va sentir una dona afortunada. Considerava que li havia tocat viure en una època extraordinària de la història; els anys trenta del segle xx els canvis se succeïen a un ritme tan accelerat que, a vegades, s'espantava del tarannà embravit que prenién les idees i els sentiments, i arronsava l'esperit, sovint cridaner, i el retenia, no fos cas que es desboqués més enllà dels límits que les lleis i la moral establien. Arreu del país es respirava l'aire vigorós de les grans ocasions, la vitalitat que precedeix el temps incert de la revolució.

La Madeleine sortia al carrer per protestar per l'encaïment dels productes bàsics, per les pèssimes condicions de treball a les fàbriques o pel conservadorisme dels líders polítics, sempre tan condescendents amb els excessos dels règims feixistes d'Alemanya i Itàlia. Volia contribuir a transformar la societat, a fer-la més justa i solidària. A casa havia sentit a parlar sempre de la lluita de classes i de la dictadura del proletariat, conceptes que el seu pare feia servir sovint en els discursos enardits que redactava per als seus amics i col·legues del sindicat. Pocs dies després del seu vintè aniversari, ella i el seu germà bessó, en Justin, es van afiliar a la Lliga de Joves Comunistes. Se sentia l'esperit renovat, més combatiu i radical que mai, convençuda del seu compromís polític. En Justin, més extremista per costum que no pas per ideologia, era una d'aquelles persones divertides i enginyoses que s'aboquen amb plena i absoluta devoció a tot allò que fan, sigui el que sigui. La senyora Tavistock el recordava com un xicot alegre i rialler, que s'esforçava sempre a complaure tothom. Ple de vitalitat, gros i sa. Per això, va provocar tanta sorpresa que dues setmanes després d'adherir-se al partit es desmaiés

mentre discutia amb altres companys el contingut d'un comunicat de protesta contra les anomenades lleis racials de Nuremberg. El van treure a fora perquè li toqués l'aire i va ser aleshores que van coincidir al carrer amb un grup d'estudiants de medicina. El més alt i atractiu de tots, havia explicat la tia Madeleine, va fer un pas endavant per atendre en Justin. Després, quan el seu germà va haver recuperat el coneixement, es va oferir a acompanyar-los a casa. Des d'aquell dia, la tia Madeleine va quedar atrapada per sempre més en el reflex blavós dels ulls d'en Frank:

—És el color de les aigües salvatges del nord —va mormolar en veu alta la senyora Tavistock, imitant una veu d'home—. No paraves de dir-ho, tieta! Tothom sabia què et va contestar en Frank quan li vas preguntar pel color dels seus ulls.

En aquella mirada, la Madeleine hi trobava la llum tacada de blau metàl·lic de les aigües profundes i gelades dels llacs, la transparència sonora dels rierols amagats entre les fondalades de les muntanyes, o la sonoritat del vent bufant entre roques pels camps erms de les terres altes.

La família d'en Frank s'havia traslladat a Edimburg el 1930. El pare era un home de lleis que havia guanyat plaça com a advocat a la cort de justícia de la ciutat. Quan en Frank va deixar enrere el seu petit món a Inverness perseguia amb il·lusió una única meta: acabar els estudis de medicina. En aquell moment, Edimburg era la frontera més extrema que podia imaginar.

Ja s'havia fet de nit i la Lucy encara no havia arribat. La senyora Tavistock es va alçar de la butaca amb gest feixuc. Després, a les fosques, amb moviments apresos de memò-

ria de tant repetir-los, va plegar les cartes, les va lligar amb una cinta de color vermell i les va desar dins d'una capsula metàl·lica que guardava a l'armari inferior de la calaixera. Es va girar cap al gran finestral del menjador. Li agradava pensar que en Frank seia al parapet de pedra de l'estany rodó del jardí, amb les cames penjant. Gratava el clatell llis i fi del seu gos, el *setter* irlandès que la tia Madeleine va portar quan va venir a instal·lar-se a Shipton-under-Wychwood, i es distreia contemplant el vaivé de les molles de pa que els peixos de colors del bassiol es disputaven. En Frank tenia els ulls petits i amagats en una profunda caverna; el somriure ample, les dents blanques, perfectament alineades, i unes minúscules gotes de suor damunt del bigoti acabat d'afaitar, un punt envermellit. A la senyora Tavistock li hauria agradat sentir-li la veu, una veu clara i sonora que, segons explicava la tia Madeleine, enamorava pel to ferm, gens forçat, d'una netedat transparent. S'havia de conformar, però, a llegir les paraules que ell havia escrit, paraules triades sempre amb una eloqüència gairebé clàssica. Potser en Frank era de complexió robusta, però, quan es posava trista, la senyora Tavistock se l'imaginava amb l'aspecte famèlic i la mirada desolada dels soldats que no sobreviuen a la guerra.

En Frank anava cada tarda a buscar la Madeleine. Picava a la porta i s'esperava que sortís. No gosava entrar mai a casa, ni quan, al cap de més d'un any de festejar, el pare de la noia el va convidar a fer-ho. S'estimava més quedar-se a fora xerrant amb en Justin, que treia el cap per la finestra del primer pis, o amb en Nigel, el germà més petit, que

només obrir la porta s'asseia de seguida als graons de l'escala per amagar la coixesa que arrossegava a causa d'una poliomielitis.

Al final de la primavera, en Frank i la Madeleine caminaven de bracet pels carrers estrets de la ciutat vella fins a la catedral, i després amunt i avall per la Royal Mile. Ella percebia de reüll la mirada embadalida de les altres noies, i sentia vibrar el cor amb un batec desbocat, que jutjava d'irresponsable. Se sentia molt més atractiva i confiada al seu costat.

Quan arribava l'estiu, s'escapaven junts fins a les platges de sorra blanca de Portobello o de North Berwick, a prop de l'estuari del riu Tyne, i s'amagaven entre les dunes. Ell li bufava el coll i el clatell només per sentir-la riure, es mullava les mans amb l'aigua del mar i deixava degotar perles fredes i salades sobre la seva boca. Estudiava tots els plecs de la pell, els racons més íntims, explorava la cintura i l'engonal. Ella aclucava els ulls i es deixava fer, en silenci, com si no hi fos; altres vegades, però, la cremor que sentia a dins la feia esgarrifar, es girava de cop i prenia la iniciativa. Ell reia, s'arronsava i fingia que volia fugir. Ella li passava la mà pels cabells, els cargolava, els despentinava, els clenxinava; després, molt a poc a poc, es despullava. «A vegades, mentre es feia de nit», recordava la tia Madeleine, «havia arribat a imaginar que era capaç d'aturar el temps i de manipular-lo per dissenyar un futur a mida per a tots dos».

En realitat, va confessar un dia, va ser en Justin qui els va animar a sovintejar els soterranis de parets florides on es convocaven les trobades de suport a la República Espa-

nyola. Els espais estaven tristament il·luminats per unes quantes bombetes nues que penjaven del sostre, i els conferenciant, intel·lectuals d'esquerres a qui ja coneixien d'altres reunions a la seu del partit comunista o de les vetllades literàries i musicals que els diumenges a la tarda s'organitzaven als locals de moda del barri de Cowgate, sermonejaven la concurrència amb els discursos de sempre. Reclamaven diners, menjar, medecines, voluntaris per prendre les armes, xofers, metges, infermeres...

Un capvespre de desembre del 1936 en què havien projectat un documental que lloava la presència de les Brigades Internacionals a la guerra d'Espanya, en Justin es va endarrerir a la sortida per saludar el presentador de l'acte, un jueu polonès que parlava un anglès exuberant i afectat, carregat de passió. Havia explicat als assistents el protocol que calia seguir per enrolar-se a les Brigades Internacionals. La Madeleine s'esperava a fora, arrecerada de la pluja sota els balcons de la façana principal de l'edifici. En Frank era a Inverness amb els seus pares. Havien marxat el cap de setmana anterior per fer una visita a un oncle conco que havia patit un atac de feridura. La notícia havia afectat molt en Frank, perquè aquell vell fadrí havia tingut força relació amb ell i la seva germana quan eren petits.

En Justin s'havia aturat al vestíbul, a redós d'un grup de tres o quatre persones que, amb uns fulls de propaganda a la mà, escoltaven els darrers comentaris del conferenciant. Va ser aleshores que va decidir anar-se'n a la guerra. Segons va declarar després amb molta solemnitat, va prendre aquella decisió perquè el deure d'enfrontar-se al perill real del totalitarisme —«una xacra llefiscosa que s'estenia per Europa com una taca d'oli», li havia sentit

dir un cop la Madeleine— exigia un acte de responsabilitat compartida, però també individual, que tots havien d'assumir sense reserves.

En saber que marxava, una expressió de sorpresa i decepció es va instal·lar en el rostre de la Madeleine. Una setmana més tard, en Justin entrava a l'estació central d'Edimburg per agafar un tren cap a Londres; caminava amb l'aire fresc de sempre, satisfet d'assumir el seu compromís, mentre la Madeleine l'esperava sola i atordida al peu de l'estrep del primer vagó.

En el comiat final, però, la Madeleine va percebre que el seu germà duia l'ànima carregada de foscos pressentiments i va tenir la certesa que no el veuria mai més. Aquell sentiment de pèrdua la va tornar més irritable i insegura, i va començar a notar un dolor constant i indefinit, com si li haguessin arrencat una part del cos i no fos capaç d'identificar-la. Necessitava tocar en Frank tota l'estona, estar-hi a sobre, estrènyer-li les mans amb una força exagerada, com si temés, ja aleshores, que també el podia perdre a ell. En Frank se sentia confós i dolgut. S'havia pres la marxa d'en Justin com un acte de deslleialtat, perquè durant molt de temps en Frank li havia ofert consell professional i absoluta discreció a l'hora de tractar els seus desmais—ningú sabia que eren causats per una insuficiència cardíaca—, i per contra, en Justin aprofitava que ell se n'havia anat uns quants dies a Inverness per amagar la seva deficiència física i marxar de voluntari a la guerra d'Espanya. La Madeleine no va saber res dels seus problemes de salut fins al dia que en Frank se'n va anar a buscar-lo. Però això va ser molt més tard.

Dos mesos després, a principis de febrer del 1937, en Justin els va escriure una breu nota des d'Albacete per in-

formar-los que s'havia incorporat sense problemes al batalló britànic de la XV Brigada Internacional, i va subratllar la frase perquè en Frank en captés el doble sentit. A París, a la seu del Partit Comunista Francès, va recollir el bitllet de tren per continuar el viatge cap al sud. Dos homes que no parlaven ni un borrall d'anglès el van ajudar a travessar els Pirineus a peu, fins als afores de Figueres, on es va aturar en un mas uns quants dies abans de viatjar per carretera fins a Barcelona.

Hi havia un llibre obert damunt la taula del menjador. La pàgina de la dreta estava doblegada amb un petit plec triangular a la cantonada superior, un senyal fet per recordar fins on havia arribat la lectura el vespre anterior. La senyora Tavistock va passar-hi el dit per sobre, va acaronar el paper, com si palpés la pell de l'amant que mai no havia tingut i, mirant més enllà de les línies del text, va veure l'oncle Justin estirat al seu llit de la caserna. «Hauries de conèixer els meus camarades, Madeleine, gent que no es deixa doblegar per res, d'una generositat extraordinària. Em mereixen tot el respecte i admiració».

Alguns dies més tard van traslladar en Justin a un camp d'entrenament situat una mica més al nord d'Albacete, on va aprendre a netejar i disparar un fusell, a posar-se correctament una màscara antigàs i a llançar una granada de mà. Van trigar molt de temps a saber-ne res més.

La senyora Tavistock va passar fulls i més fulls, fins a arribar a l'última pàgina del llibre; a les fosques, va recordar en veu alta:

—Deies que en Frank mai s'havia sentit atret pels discursos revolucionaris, que no volia saber res de grans ba-

talles per salvar la humanitat, que en tenia prou de ser al teu costat per ser feliç. En Frank no era un heroi, però ho va sacrificar tot per anar a buscar en Justin. Era una ximpleria, i ell ho sabia. Què volia demostrar? Per què no ho vas impedir? Per què?

Va deixar el llibre damunt de la taula. Els fulls van tornar sols enrere, a buscar la pàgina marcada amb el petit plec.

—Jo no l’hauria deixat marxar.

Li agradava que la nit envaís lentament tots els racons de la casa. A les fosques, els pensaments fluïen més clars, s’escampaven millor i ocupaven tots els espais per reproduir una altra vegada els sons, els sabors i les aromes del seu petit món. Per les finestres obertes del dormitori entrava la remor fresca de l’aigua que omplia molt a poc a poc l’estany rodó del jardí. Més lluny, sonaven la música de festa, les veus dels nens que cantaven i els lladrucs alegres del *setter* irlandès. Era incapaç de recordar-ne el nom, però el sentia, en percebia l’esbufec atrafegat i la cursa neguitosa. Quan tornaven de nit des de Shipton House, el gos caminava sempre quatre o cinc metres per davant de la tia Madeleine, s’aturava i s’esperava que ella arribés al seu costat per seguir corrent fins al portal de ferro forjat de l’entrada. Aleshores, la tia s’enfilava de puntetes al pe-drís, triava l’estrella més grossa i brillant, la més bonica de totes, i la llançava ben lluny perquè el gos l’anés a buscar. El *setter* arrencava a córrer tot decidit, ensumava el terra fred del camí, girava cua i tornava a començar; al final, es perdia perseguint un rastre impossible. Aleshores, la tia Madeleine es posava a plorar.

La senyora Tavistock va mirar inquieta les siluetes que els fars d'un cotxe que passava per davant de casa seva reflectien sobre les parets de la sala. Segurament, les ombres s'assemblaven als suaus claroscurs que els núvols prims del final de la primavera dibuixaven entre costella i costella d'en Frank. Se l'imaginava estirat panxa enlaire damunt la sorra i amb les mans encreuades darrere el cap. Omplia els pulmons amb l'aire salabrós del mar i ajustava la respiració al ritme de les onades; podia estar hores així, sense moure's, sentint l'escalfor tèbia del sol. La Madeleine s'arraulia al seu costat, l'observava en silenci i aprenia a reconèixer les variacions de colors del seu cos humit, les petites estries de sal als llavis. «M'agradava recórrer amb el dit l'ombra que jo mateixa generava sobre seu. No l'atrapava mai. Hauria pogut fer-ho, allargar la mà i enxampar de ple el meu nas o un bri dels meus cabells a la seva pell. A vegades, em queia una pestanya i l'empenyia amb una simple bufada cap al forat del seu melic. Ell arrufava el front, però no deia res. Es deixava fer».

L'agost del 1937 es va celebrar a Edimburg la IX Conferència de la Lliga de Joves Comunistes. Un dels ponents era en James Rutherford, l'heroi que tothom desitjava ser. Capturat el febrer d'aquell any durant la defensa de Madrid, havia estat jutjat i condemnat pels feixistes i, finalment, alliberat just quan la sentència fatal era a punt de complir-se. No feia gaire que havia tornat d'Espanya.

El seu discurs va generar un sentiment d'èxtasi col·lectiu. Tota la sala, dempeus, aplaudia i victorejava. Els havia embadalit amb una exposició brillant, sense fissures. Tenia un do innat per seduir la gent. Harmonitzava amb una extraordinària habilitat magnetisme personal i pre-

sència física aclaparadora. Era extravertit i rialler, dominant i delicat a la vegada, un mestre a l'hora de comunicar-se, persuasiu, encisador, contundent amb la paraula. Els mirava satisfet, convençut que, si s'ho hagués proposat, hauria pogut reclutar en aquell moment precís prou voluntaris per bastir un exèrcit invencible.

Algú va voler saber els detalls de la lluita desesperada dels voluntaris britànics a la vall del riu Jarama, inferiors en nombre i armament, fins que els van capturar a tots. Amb posat seriós, Rutherford va explicar l'interrogatori posterior a què van ser sotmesos, un per un, vexats per una allau de crits i cops. Després de prendre'ls les empremtes digitals, els van conduir a una fàbrica abandonada de Talavera de la Reina, on els van tenir tancats tres mesos, convivint amb el terror, gairebé sense menjar i en unes condicions sanitàries infrahumanes. Al final del seu relat, Rutherford va fer una pausa pràcticament imperceptible per atreure l'atenció i la complicitat de l'auditori.

«Pel maig», va afegir amb solemnitat, «ens van dur fins a la presó de Salamanca, on un tribunal militar ens va jutjar per col·laboració armada amb la República i ens va condemnar a mort».

Per sort, dies abans de complir-se la sentència, va arribar la notícia que les intenses gestions diplomàtiques efectuades havien aconseguit que Franco acceptés intercanviar els vint-i-tres britànics per un grup similar de presoners italians que havien estat capturats pels republicans a prop de Guadalajara, amb el compromís, això sí, que no tornarien mai més a Espanya. En el comiat final, Rutherford va convidar a tothom a treballar de valent en suport i en defensa de les llibertats; se n'anava de gira arreu de l'illa per recaptar fons, amb la intenció de mar-

xar, en un parell o tres de setmanes, un altre cop cap a Espanya.

Pocs dies després, van saber que havien ferit en Justin. No tenien cap informació ni de la gravetat ni de l'evolució, només que els metges havien previst traslladar-lo com abans millor a un hospital de la rereguarda. La notícia va afectar molt la Madeleine. Les pors que la perseguen des que en Justin se n'havia anat prenent finalment formes concretes. Havia perdut el coratge i la determinació per afrontar-les, i s'arrossegava sense esma, descurada i enfredorida per dins. No va ser conscient del dolor absorbent que la seva actitud de derrota projectava en tots els que se l'estimaven, fins al dia que va obrir la porta de casa seva i va trobar-se en Frank amb una maleta a la mà, a punt de marxa. Tenia la intenció d'anar-se'n a Espanya i presentar-se a l'hospital on havien evacuat en Justin; es faria passar per metge —en realitat només li faltaven dos anys per obtenir-ne el títol—, i li faria costat durant la convalescència. Un cop recuperat del tot i revelada a les autoritats militars la deficiència física que l'incapacitava per continuar combatent, preveia tornar amb ell cap a casa. En Frank n'havia parlat amb en James Rutherford, que li havia escrit una carta de presentació per a un dels comissaris polítics de l'hospital de Benicàssim, on finalment havia anat a parar en Justin, i li havia proporcionat una adreça de contacte a Barcelona, on tenia previst aturar-se abans de continuar el viatge cap al sud.

El pare de la Madeleine va començar a fantasiejar sobre l'oportunitat que, a vegades, el destí ens dóna per demostrar a tothom la fortalesa anímica que amaguem. Parlava de la dignitat i dels bells ideals. En Frank, però, no volia saber res de justificacions transcendents. El seu

gest no perseguia ni la glòria ni el reconeixement dels altres, ell només desitjava veure feliç la Madeleine. I era per obtenir això que se n'anava, perquè no podia continuar vivint d'aquella manera. En Frank estava convençut que havia pres la decisió correcta, i calia actuar de pressa, sense reserves.

Potser sí que hi va haver un temps, quan ja era prou gran, en què a la senyora Tavistock li hauria agradat tornar a ser jove i viure tot el que s'havia perdut, tot allò que tantes vegades havia desitjat tenir. Però tampoc es podia queixar. A la seva manera, havia estat feliç.

Va entrar al dormitori que la tia Madeleine feia servir quan, després de la guerra, venia a visitar-los de tant en tant, i va treure del calaix de la tauleta de nit l'exemplar d'*Alícia al país de les meravelles* que li havien regalat els seus pares el dia que va fer deu anys. El llibre es va obrir per la pàgina marcada amb un punt de llibre fet a mà i hi va trobar la fotografia de les ruïnes del convent de Godstow. Recordava molt bé el dia que hi van anar d'excursió. A l'hora de berenar, la tia Madeleine li va explicar que no gaire lluny d'allà, mentre passejaven en barca pel riu, Lewis Carroll va improvisar un conte fantàstic per distreure les tres filles del reverend Liddell. Alice, la mitjana, va quedar tan impressionada que va demanar a Carroll que l'escrivís de seguida, no fos cas que se n'oblidés. A la senyora Tavistock també li hauria agradat que algú s'hagués inventat una història tan extraordinària expressament per a ella.